

VÝCHOVA KE ZDRAVÍ – ÚVOD OCHRANA VEŘEJNÉHO ZDRAVÍ ZÁKLADNÍ POJMY A VÝCHODISKA

JUDr. Jana Dudová, Ph.D.

Pojem veřejné zdraví

- **Objektivně zjistitelný zdravotní stav populace související s kvalitou života**
- **Souvislost se stavem životního prostředí...**
- **Ochrana zdraví dle z. 561/2004 Sb., školského zákona** - Školy a školská zařízení zajišťují bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů při vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech a při poskytování školských služeb a poskytují žákům a studentům **nezbytné informace k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví.**

WHO, 1951

- „Veřejné zdraví je věda a umění **předcházet nemocem, prodlužovat život, podporovat a rozvíjet psychické a fyzické zdraví** a zdatnost prostřednictvím organizovaného úsilí společnosti – sanitací, ozdravováním životního prostředí, kontrolou přenosných infekčních nemocí, vzděláváním jednotlivců v otázkách osobní hygieny, **organizací lékařské a ošetrovatelské služby** s důrazem na časovou diagnostiku a léčbu nemocí, tedy s důrazem na prevenci, a rozvojem sociálního aparátu, který zajistí každému jednotlivci **životní standard adekvátní pro udržení zdraví**. Tuto pomoc je třeba organizovat tak, aby každý občan měl zajištěno své, narozením získané **právo na zdraví a dlouhověkost**.“

Vývojová východiska celosvětově

- Stockholm, 1972
- Rio de Janeiro, 1992
- Johannesburg, 2002

- Valné shromáždění OSN, 1977 „Zdraví pro všechny do roku 2000“
- Evropská charta životního prostředí a zdraví, Frankfurt n. Mohanem, 1989
- Káhira, 1994,
- Helsinská deklarace, 1994 ...

WHO

- Podpora mezinárodní spolupráce v oblasti veřejného zdraví
- omezování úmrtnosti, nemocnosti a postižení zejména u chudých a sociálně slabých skupin populace; podpora zdravé životosprávy a omezení zdravotních rizik vyplývajících z ekologických, ekonomických a sociálních podmínek, rozvoj spravedlivějších a efektivnějších zdravotnických systémů.

Ochrana veřejného zdraví v EU

- Čl. 168 SFEU **zlepšování veřejného zdraví, předcházení lidským nemocem a odstraňování příčin ohrožení tělesného a duševního zdraví.**
- v působnosti členských států zůstává **stanovení zdravotní politiky, organizace zdravotnictví a poskytování zdravotní péče, včetně rozdělování vyčleněných zdrojů.**
- V intencích článku 191 SFEU (bývalý článek 174 Smlouvy o ES) politika Unie v oblasti životního prostředí přispívá k **zachování, ochraně a zlepšování kvality životního prostředí, ochraně lidského zdraví, uvážlivému a racionálnímu využívání přírodních zdrojů, jakož i k podpoře opatření na mezinárodní úrovni určených k řešení regionálních a celosvětových problémů životního prostředí, a to zejména boje proti změně klimatu.**

Akční programy - vynutitelnost?

Pro ŽP:

- **šestý akční program EU pro ochranu životního prostředí** na období 2002 – 2010 (rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady 1600/2002/ES in *Úřední věstník L 242, 10/09/2002) vztah mezi zdravím a životním prostředím*
- **Sedmý akční program EU pro ochranu ŽP „Spokojený život v mezích naší planety“** - do r. 2020, mimo jiné snižování rizika pro zdraví člověka
- **Osmý akční program EU pro ochranu ŽP (2021 – 2030)** - naléhavá potřeba vybudovat klimaticky neutrální, ekologickou, spravedlivou a sociální Evropu, opatření na ochranu a obnovu biologické rozmanitosti, nový akční plán pro oběhové hospodářství.

Akční programy

Pro zdraví:

- **Druhý akční program EU v oblasti zdraví** pro období 2008 – 2013 (rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 1350/2007/ES ze dne 23. října 2007). V úzké spolupráci se členskými státy je realizací tohoto programu pověřena Evropská komise, resp. její **Výkonná agentura pro zdraví a spotřebitele** (Executive Agency for Health and Consumers, EAHC).
- **Třetí akční program EU v oblasti zdraví** pro období 2014 – 2020. Identifikace, podpora a šíření postupů sloužících k efektivní prevenci před onemocněními stejně jako dalších opatření na podporu.

Aktuální akční plány – veřejné zdraví

- **Národní akční plán pro duševní zdraví do roku 2030**
- **Strategický rámec rozvoje péče o zdraví v ČR do roku 2030 „Zdraví 2030“**- základní koncepční materiál MZ s meziresortním přesahem.

V souvislosti s COVID-19 MZ přehodnotilo strategický směr českého zdravotnictví do roku 2030 nastavený ve Strategickém rámci Zdraví 2030, který byl schválen vládou ČR usnesením 817/2019 dne 18. listopadu 2019.

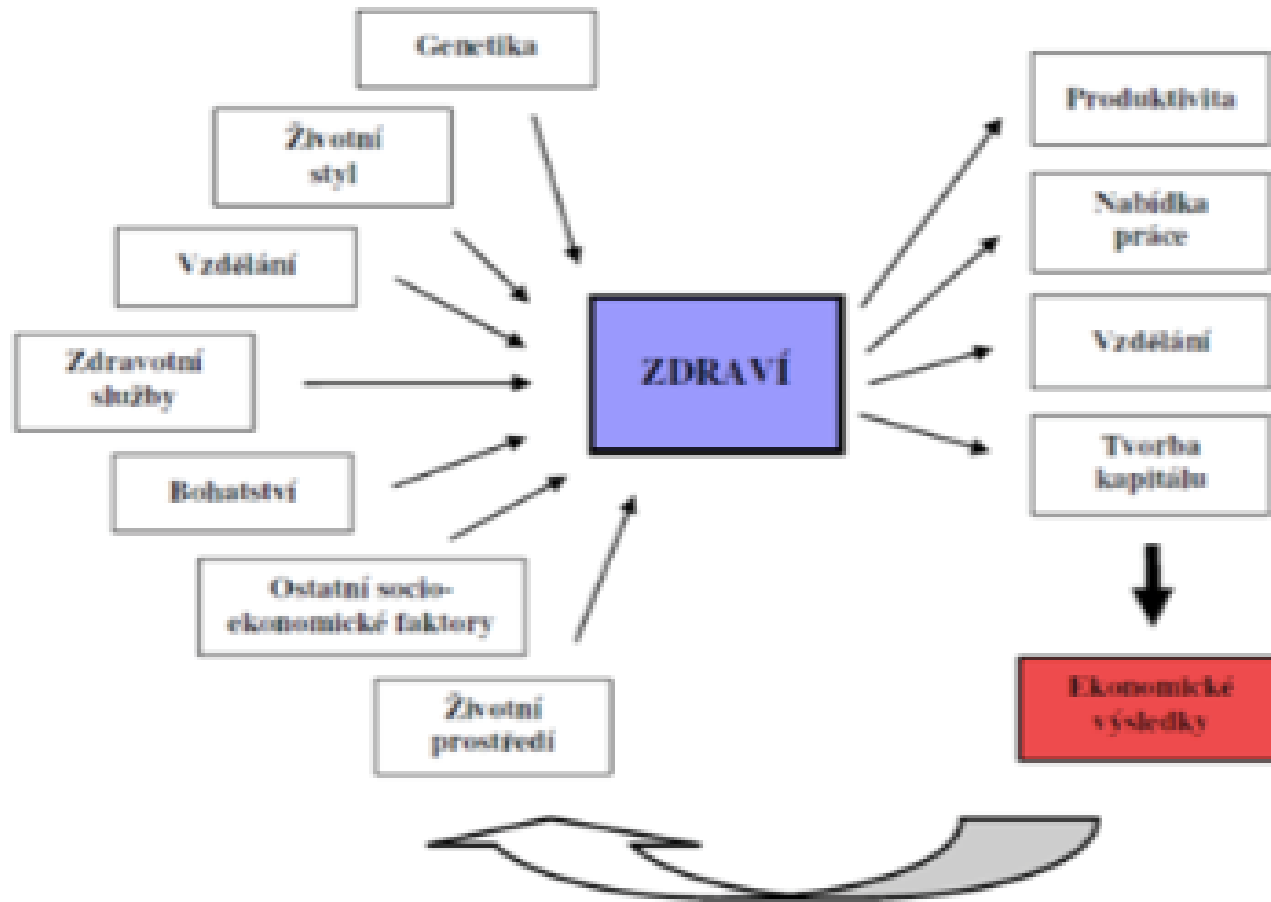
Aktualizované znění „Zdraví 2030“

- Schváleno vládou dne 13. července 2020 usnesením č. 734/2020.
- Změny se týkají doplnění relevantních dat s ohledem na ochranu obyvatelstva. Vzhledem k aktuální epidemiologické situaci došlo k úpravě specifického cíle v rámci prevence nemocí, podpory a ochrany zdraví, zvyšování zdravotní gramotnosti, personální stabilizace resortu zdravotnictví, digitalizace zdravotnictví a zapojení vědy a výzkumu do řešení prioritních úkolů zdravotnictví.

Východiska ochrany zdraví v podmínkách ČR

- ▶ význam jednotlivých determinant zdraví na celkové zdravotní politice zpracovávané Ministerstvem zdravotnictví ČR
- ▶ „očekávaná délka života“ (střední délka života, resp. naděje na „dožití“)
- ▶ Vazba environmentálních vlivů na očekávanou délku života je v České republice sledována a zkoumána Ministerstvem životního prostředí ČR a promítá se mimo jiné i do Situační zprávy ke strategii udržitelného rozvoje ČR publikované tímto ministerstvem.

Zdravotní determinanty a ekonomika

Pandemie COVID-19

- Vazba na ostatní zdravotní determinanty,
- Nouzový stav a mimořádná opatření
- Významné mezioborové a mezistrukturální přesahy
- Výzva ke spolupráci...

Ústavně zaručená práva

- Čl. 6 – právo na život
- Čl. 31 – právo na ochranu zdraví
- Čl. 35 – právo na příznivé životní podmínky
- Čl. 7 – právo na nedotknutelnost osoby a ochranu jejího soukromí
- Čl. 28 – právo na uspokojivé pracovní podmínky
- Čl. 11 – výkon vlastnického práva
- Čl. 41 – normativní zakotvení na úrovni zákona

Zákon 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví

- Organizační zabezpečení
- Ochrana vybraných dílčích veřejných zájmů
- Požadavky na ochranu zdraví při vybraných činnostech
- Sankční aparát
- vymahatelnost

Životní prostředí člověka

- § 2 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí: **životním prostředím** se rozumí „vše, co vytváří *přírozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje*. Jeho složkami jsou zejména ovzduší, organismy, ekosystémy a energie“. Z uvedeného vymezení však mohou vyplývat pochybnosti, zda za součást životního prostředí je považováno pouze „přírodní“ prostředí nebo i prostředí „umělé“, tj. vytvořené člověkem.

Pojem „veřejné zdraví“

- § 2 odst. 1 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví (ZOVZ): **veřejným zdravím** se rozumí „*zdravotní stav obyvatelstva a jeho skupin. Tento zdravotní stav je určován souhrnem přírodních a pracovních podmínek a způsobem života*“.

Organizační zabezpečení

- výkon státní moci: řada subjektů, a to jak na ústřední úrovni, tak i na úrovni místní. Na ústřední úrovni se v rámci své působnosti dle zákona ČNR č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů (kompetenční zákon), jakož i speciálních právních předpisů.
- Ministerstvo zdravotnictví a další...

Orgány ochrany veřejného zdraví

- **Ministerstvo zdravotnictví společně s krajskými hygienickými stanicemi a Ministerstvy obrany a vnitra tvoří soustavu orgánů ochrany veřejného zdraví**
- Nová koncepce?
- **Orgány ochrany veřejného zdraví a pandemická situace COVID-19**
- **Státní hygienická služba** de lege ferenda by mohla například zavřít školy a obchody či zakázat akce, podobně jako jsou zakázané v současné době kvůli nouzovému stavu a nařízením vlády. Podléhat bude hlavnímu hygienikovi, který je náměstkem ministra zdravotnictví.

Věcná působnost zákona

- ▶ Hluk, vibrace
- ▶ Neionizující záření
- ▶ Chemické látky
- ▶ Hygienické aspekty vody, půdy, ovzduší
- ▶ Havárie a epidemie

Stanovené rizikové faktory ve vazbě na:

- ▶ Výrobky
- ▶ Potraviny
- ▶ Léky
- ▶ Služby

Přípustná míra znečišťování

- Přípustnou míru znečišťování životního prostředí určují mezní hodnoty stanovené zvláštními předpisy. Tyto hodnoty se stanoví v souladu s dosaženým stavem poznání tak, aby nebylo ohrožováno zdraví lidí a aby nebyly ohrožovány další živé organismy a ostatní složky životního prostředí. Mezní hodnoty by měly být stanoveny s přihlédnutím k možnému kumulativnímu působení nebo spolupůsobení znečišťujících látek a činností (srov. § 12 zákona o životním prostředí).

Hodnocení zdravotních rizik

- ZOVZ pojem „**hodnocení zdravotních rizik**“ vymezuje jako posouzení **míry závažnosti zátěže populace vystavené rizikovým faktorům životních a pracovních podmínek a způsobu života** (srov. ustanovení § 2 odst. 3 ZOVZ).

Specifika ochrany zdraví spotřebitele

- Veřejnoprávní a soukromoprávní ochrana spotřebitele
- Potravinové právo
- Zdravotní nezávadnost potravinového řetězce
- Udržitelná výroba a spotřeba

Specifika ochrany zdraví pacienta

- Kvalita zdravotní péče
- Pojem pacient
- Právo na informace
- Informovaný souhlas
- Právo na volbu lékaře (zařízení) a léčebného postupu
- Léky a alternativní přístup
- Právo post mortem